

ДИНАМІКА ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ УКРАЇНСЬКОГО СТУДЕНТСТВА

Стаття присвячена аналізу динаміки ціннісної самосвідомості сучасної студентської молоді. Виявлені мобільність, індивідуалізація, пріоритет мікросоціальних цінностей – інституту сім'ї, здоров'я, любові, матеріального добробуту, які сприяють вільному саморозвитку.

The article is devoted to the analysis of dynamics of valuable consciousness of modern student's youth. Mobility, individualization, priority of microsocial values – institute of family, health, love, a material prosperity which promote free self-development are revealed.

Зміни суспільного устрою в Україні створили принципово нову, важко прогнозовану ситуацію в сфері виховання та соціалізації молоді. Особливістю цього процесу є те, що він відбувається поза чітко визначеними рамками соціальних і ціннісних орієнтирів, за умов відсутності реалістичної концепції реформування суспільства, невизначеності моделі майбутнього [5].

Вивчення цінностей і їх еволюції дають можливість з певною вірогідністю прогнозувати спрямованість активності в майбутньому різних груп населення, передбачити соціальні явища та процеси, майбутнє суспільства в цілому [3]. Учнівська й студентська молодь у цьому плані є найбільш прийнятним об'єктом дослідження.

У дослідженні, в якому протягом 2007–2009 рр. брали участь 420 респондентів-студентів інституту природознавства Херсонського державного університету, використовувалася класифікація цінностей, запропонована О. Вишневським. У модифікованому варіанті вона виглядає таким чином: абсолютно вічні, національні, громадянські та сімейні цінності особистого життя.

Результати опитувань свідчать, що найбільшою популярністю серед студентської молоді користуються цінності сімейного життя (табл. 1), (середній показник складає 61,5%), далі йдуть цінності особистості – 52,4%, абсолютно вічні – 50,5% і лише на останньому місці – національні – 28,4%. Ці дані підтверджують результати інших емпіричних досліджень [2: 15-18].

Таблиця 1.

Рівень значимості для молоді цінностей сімейного життя

Шкала важливості (%)						
За п/п	Сімейні цінності	Зовсім неважливо	Неважливо	Не зовсім важливо	Важливо	Особливо важливо
1	Вірність, довіра	2,8	3,7	10,2	21,5	61,5
2	Турбота про дітей	0,7	0,6	2,4	17,3	79,0
3	Турбота про батьків і старших у сім'ї	0,4	0,4	3,1	17,3	78,8
4	Злагода між членами сім'ї	0,4	0,4	1,6	16,5	81,1
5	Здоровий образ життя, заняття спортом	0,4	0,4	13,7	37,1	48,4
6	Працелюбність	1,2	4,0	18,3	38,6	37,9
7	Гостинність	0	3,2	10,9	44,2	41,7

Розглянемо рівень значимості для молоді цінностей особистого життя (табл. 2). Особливо важливими частіше за все називають злагоду між членами сім'ї – 81,1%, далі – турбота про дітей – 79%, турбота про батьків і старших членів сім'ї – 78,8%, вірність, довіра – 61,5%, здоровий образ життя, зайняття спортом – 48,4%, гостинність – 41,7%, працьовитість – 37,9%. З чисельності зовсім незначних у першу чергу називають вірність та довіру – 61,5%. Серед цінностей особистого життя найбільш важливими є: цілеспрямованість – 65,3% самостійність – 63%, воля – 58,1%, оптимізм – 56,4%.

Серед абсолютно вічних цінностей особливо важливими для більшості студентів називають кохання – 74,5% опитаних, свободу – 55,3%, справедливість – 52,4%, доброту – 52,1%, великодушність і милосердя в числі цінностей назвали лише відповідно 24,9% та 34,7%.

Щодо національних цінностей встановлено, то студенти не досить важливими визначають: патріотизм, готовність до захисту Вітчизни.

Таблиця 2.

Рівень значимості для молоді особистого життя

Шкала вагажливості (%)						
за/п	Цінності особистого життя	Зовсім неважливо	Неважливо	Не зовсім важливо	Важливо	Особливо важливо
1	Воля	0	4,0	8,9	29,0	58,1
2	Мужність	0,5	2,4	13,4	42,5	41,2
3	Оптимізм	0,9	2,0	10,9	29,8	56,4
4	Вихованість	0	0,9	6,4	30,2	62,5
5	Підприємливість	0,4	0,8	9,3	35,9	53,6
6	Цілеспрямованість	1,2	0,1	5,2	28,2	65,3
7	Самостійність	0,8	1,6	6,9	27,4	63,3
8	Самокритичність	2,4	6,5	21,6	31,0	38,5
9	Здатність тримати	0,8	1,6	8,9	34,8	53,9
10	Розвиток естетичних смаків і здібностей	3,6	5,3	18,3	40,9	31,9

Наведені у табл. 2 дані свідчать про те, що найбільш важливими респонденти вважають: цілеспрямованість (65,3%), самостійність (63%), волю (58,1%), оптимізм (56,4%). Зовсім неважливими – розвиток естетичних смаків і здібностей – 3,6%, самокритичність – 2,4%. І це не випадково: спостерігаючи нестабільність соціальних інститутів у сучасній Україні, молодь орієнтується на створення свого дому-фортеці.

Як бачимо, в ієрархії цінностей сімейне й особисте життя знаходяться не набагато вищому рівні, ніж національні цінності. Як відомо, у сучасних західних країнах цей показник займає поважне місце та складає основу духовності.

Аналіз рейтингу популярності рис, котрі необхідні, на думку опитаних, для досягнення стану задоволення життям (рис. 1) виявив, що основне місце серед захоплень молоді мають риси, які не відповідають уявленням про високі моральні цінності.

Якості, що характерні для сучасної молоді, формуються під впливом оточуючого середовища міста і тому на перших позиціях впевнено почувають себе інтереси до придбання речей, турбота про зовнішній вигляд, агресивність, схильність до вживання наркотиків. Десятиріччя відірваності від національної культури, духовності, моралі призвели до здатності молодих людей вживати лише привабливі вироби масової культури.

Для визначення загальної орієнтації студентів щодо майбутнього в анкеті було поставлено питання: "У чому мета вашого життя сьогодні?" Отримані відповіді було поставлено в такій ієрархії (% до числа опитаних): 1) мати добру сім'ю – 73; 2) кохати та бути коханим – 53; 3) мати хороших друзів – 50; 4) мати добрий матеріальний стан – 46;

5) мати добре здоров'я – 43; 6) мати цікаву роботу – 41; 7) бути корисним людям – 32; 8) мати гарну освіту – 17; 9) бути багатою людиною – 16; 10) реалізувати свій творчий потенціал – 14; 11) обіймати високу посаду – 12; 12) жити, як хочеться – 11; 13) мати можливість жити за власними принципами – 8; 14) займатися бізнесом – 7; 15) мати можливість керувати людьми – 6; 16) мати солідний капітал – 5; 17) служити Богу – 4; 18) здійснити політичну кар'єру – 4; 19) досягнути популярності та слави – 3; 20) брати участь у будівництві незалежної України – 2; 21) активно займатися політичною та суспільною діяльністю – 1.

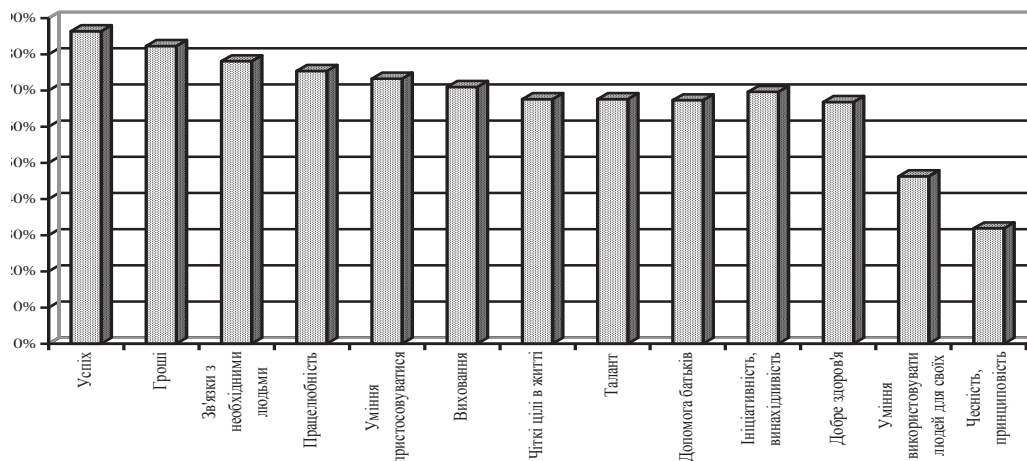

Рис. 1. Рейтинг популярності рис, які необхідні для досягнення стану задоволення життям.

Бажання мати гарну сім'ю ввійшло в перелік найбільш важливих цілей життя. Значно відстає за рівнем популярності група цінностей морального та соціального порядку: можливість бути корисним людині, мати добру освіту, реалізувати свій творчий потенціал.

Найбільш диференційованою виявилася третя група цінностей. В ієрархії її очолює така ліберальна й близька до анархізму цінність як бажання жити, як хочеться.

У більшості студентів майже повністю відсутній інтерес до особистої участі в діяльності політичних і суспільних організацій. Однак певну орієнтацію на ідеологічне спрямування мають 61% респондентів, а рейтинг популярності цих напрямів у опитаних студентів мають вигляд наведений на рис. 2 (у % від опитаних).

Про структуру ціннісних орієнтацій сучасних студентів свідчить і рейтинг престижності професій: 1) економіст, 2) юрист, 3) програміст, 4) бізнесмен, 5) бухгалтер, 6) дипломат, 7) журналіст, 8) фермер, 9) лікар, 10) інженер, 11) учений, 12) священник, 13) соціолог, 14) мільйонер, 15) водій, 16) токар, 17) учитель, 18) шахтар, 19) мистецтвознавець, 20) офіцер.

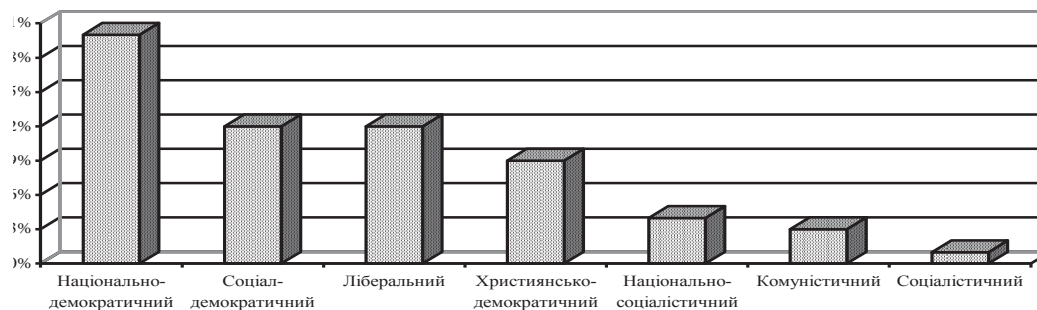

Рис. 2. Рейтинг популярності політичних напрямів серед студентської молоді.

Привертає увагу той факт, що найбільш престижними називають професії складної розумової праці, що пов'язані з ринковими відносинами в суспільстві.

Найбільш популярними серед форм дозвілля є спілкування з друзями, читання художньої літератури, переглядання розважальних та інформаційних передач, відвідування естрадних концертів та дискотек.

Специфічним показником характеру цінностей студентської молоді є визначення найбільш важливих свят. Кожен міг обрати кілька, але не більше – трьох свят. Як бачимо (рис. 3), у рейтингу лідирують ідеологічно нейтральні свята.

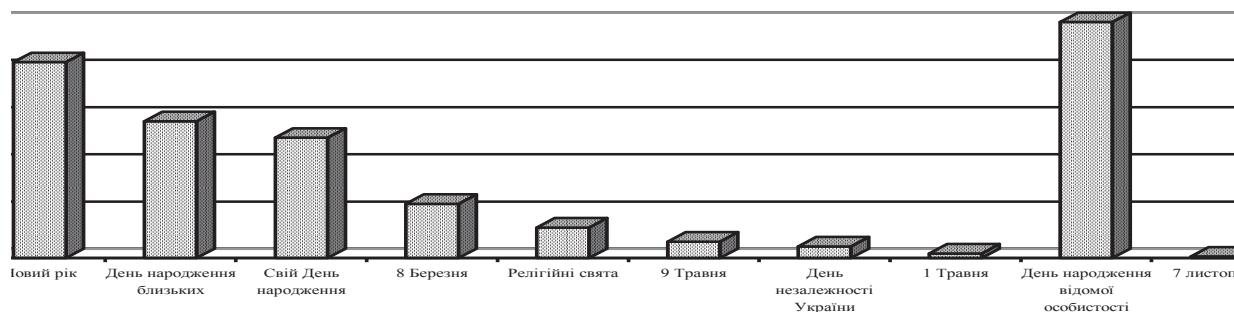

Рис. 3. Рейтинг популярності свят серед студентської молоді.

Ієрархія окремих людей, які найбільш впливають на формування цінностей, на думку студентської молоді, має такий вигляд: 1) мати, 2) батько, 3) кохана жінка (чоловік), 4) друзі, 5) викладачі, 6) рідні, 7) історичні особистості, 8) служителі церкви, 9) політичні та державні діячі, 10) бізнесмени. Виходячи з відповідей, статеві відмінності не впливають на думку респондентів з даного питання.

Що ж стосується соціальних інститутів, то визначальну роль у формуванні підростаючого покоління продовжують відігравати, на думку респондентів, сім'я – 89%, навчальні заклади – 79%, засоби інформації – 57%. З наведеної таблиці 3 видно, як впливають на культурний і духовний розвиток студентів інші фактори.

У дослідженні були виявлені зміни в ієрархії базових цінностей і соціальних норм. Так, творча робота змістилася на шосте місце в ієрархії.

У ході анкетного опитування респондентам було поставлене питання: "Що в сучасних умовах Вас більше всього хвилює?" Кожен п'ятий відповів, що більше всього його хвилює зниження рівня життя, далі за поширеністю йде падіння моралі – 15% опитаних, відсутність віри в майбутнє – 14%, загроза безробіття – 11%, низький інтелектуальний рівень суспільства – 9%.

Таблиця 3.

**Ступінь розповсюдженості якостей, властивих для сучасної молоді
(% від кількості опитаних)**

Інші фактори	Сильно впливають	Скоріше так, ніж ні	Скоріш ні, ніж так	Зовсім не впливають	Важко дати відповідь
Відродження традицій української та національної культури	12	31	34	18	5
Знайомство з кращими зразками сучасної західної культури	25	47	12	7	6
Знайомство з культурними досягненнями народів СНД	8	34	30	16	12
Демократизація суспільного життя в Україні	12	35	21	17	15

У рейтингу цінностей у дослідженні релігія посідає шосте місце. Біля 40% молоді вважає, що саме релігія завдяки своїм гуманістичним ідеям змогла б об'єднати суспільство,

позбавити його від моральних недоліків. Дані дослідження показують, що робота на благо суспільства має найнижчий ранг – 15 місце з 16 запропонованих.

Настанова на успіх в житті сучасного студентства помітно зросла. 60–70% студентів ставлять ці цінності в групу найбільш важливих для себе уподобань.

Істотних змін зазнало поняття «успіх». У словнику С.І. Ожегова визначено, що успіх – це удача в досягненні чого-небудь, суспільне визнання. На даний момент успіх – це досягнення, перш за все, матеріального достатку за допомогою кар'єри, отримання високого соціального статусу. В останній час саме освіта, на думку студентів, стає все більш значимим фактором досягнення успіху.

Про процес розмивання традиційної ціннісної свідомості студентів можна судити, наприклад, по їх відношенню до таких понять як індивідуалізм та колективізм. Перший привабливий більше як для двох третин опитаних, другий – лише для однієї третини.

Комерціалізація всіх сфер суспільства породила морально-етичні проблеми, які доведеться вирішувати молодій людині. Бізнес, з їх точки зору, – це чесне (в ідеалі) заробляння грошей, а спекуляція – нечесна. Виявилось, що кожен п'ятий опитаний (20,1%) припускає будь-які джерела прибутку та навіть готовий порушити закон.

Таким чином, у нинішнього студентства проглядаються різноспрямовані вектори ціннісних орієнтацій, що приводить до релятивізму.

Студенти відповідали на 46 питань анкети з проблеми: "Ціннісні орієнтації сучасної молоді", які були згруповані в п'ять блоків відповідно з основними аспектами проблеми: світоглядні, моральні, соціально-політичні, культурно-естетичні орієнтації [2]. На пряме питання: «Як ви ставитеся до науки та релігії?», більшість студентів (63,6%) вибрали відповідь: наука – істинна у своїй сфері, релігія у своїй. Лише 3,4% відповіли, що в усьому орієнтуються на науку. Ці дані однозначно свідчать про те, що наука у свідомості суспільства втрачає роль незаперечного судді з питань світогляду. Таке ставлення підтвердилося відповідями на питання "Як, на вашу думку, мають будуватися відносини між релігією та наукою?" 62,8% опитаних відповіли, що наука й релігія не суперечать одна одній, 16% респондентів не мають з цього приводу своєї думки. Питання про відношення науки та релігії дублювалося питанням – "Чи вважаєте ви себе віруючою людиною?" Відповіді розподілилися таким чином: 49,5% заявили, що вважають себе віруючими, 17,8% – невіруючими, 32,7% – не дали певної відповіді. Наступне питання мало вияснити, що являє собою релігійність тих, хто вважає себе віруючими. Воно було сформульоване так: "Якщо ви вважаєте себе віруючим, то в якій формі проявляється ваша віра?" 57% відповіли, що вірять у Бога й систематично відвідують церкву, 69,8% обрали відповідь "моя віра залишається внутрішньою справою та стороннім не видна", 36% опитаних вважають себе віруючими тому, що мають стійкий інтерес до релігії та церкви, а 5% взагалі не змогли визначити, у чому полягає їх віра. В основному релігійність виступає як сумніви в усемогутності науки та світогляду, що базується на ній.

Загальна картина світогляду доповнюється відповіддю на питання про світ та людину. На питання – "Яким вам представляється світ?" 29,8% відповіли, що у світі панують природні закони, 23,1%, що все відбувається з божої волі, 23,1% не мають загальної думки про це, 66,1% вважають, що людина може багато, але не все. 23,1% думає, що все, що робить людина, вона робить з божественної волі, лише 16,5% усе ж вірять у всесильність людини, в її можливості.

Емпіричний матеріал розкриває мозаїчність і нестабільність ціннісних орієнтацій студентства, відкритість їх світогляду. Необхідно відзначити суттєву відмінність ринкової й антиринкової людини, яка в кінцевому рахунку відображає дві моделі: авторитарну та демократичну. Отже, маються на увазі орієнтації молоді на патерналізм і на самостійність. Наші дослідження показали, що вихід України з кризи бачиться 52% студентів шляхом переходу до ринкових реформ. У студентському середовищі зароджуються нові стереотипи позитивного ставлення до бізнесу, підприємницької діяльності. Кожного п'ятого студента сьогодні життя влаштовує повністю, 70% – тією або іншою мірою, і лише 12% не влаштовує

зовсім. Однак, 1/3 студентів суспільство уявляється по суті невизначеним та сумним. 80% респондентів мають додаткові заробітки. Можливість залишитися безробітним після навчання турбує кожного другого студента.

Студентська спільнота ніби розкололася на дві суспільні групи. Перша більше схиляється до індивідуалістичної системи західного типу, друга орієнтується на традиціоналістську ціннісну систему, пов'язану з українською ментальністю.

Необхідно відзначити, що культура стабільних епох – це культура консервативна, репродуктивна, що акумулює досягнення попереднього періоду розвитку суспільства та забезпечує механізм культурної спадкоємності. Панування колективних цінностей свідчить про пріоритет соціального цілого над особистістю. В той же час, порядок, єдність, мир, могутність, що декларується стабільним суспільством, не забезпечують ні щастя, ні спокою, ні безпеки людей [1].

У перехідні періоди історії відбувається процес оновлення традиційних цінностей культури й установа нових, що відображають зростання свободи людини. На перший план виступають особистісні й групові цінності, тісно пов'язані з універсальними. У перехідні періоди реноваційні й інноваційні процеси протікають суперечливо та швидко [4].

Сучасне українське суспільство знаходиться в стані плюрального пошуку нових ціннісних пріоритетів. Отже, даний період часу характеризується наявністю трьох найбільш істотних взаємопов'язаних тенденцій майбутньої цивілізації: 1) глобалізацією суспільного розвитку як зростаючої цілісності світу; 2) плюралізацією всіх форм життя чи становленням багатомірності світу; 3) зростаючим значенням індивідуального фактора. В сучасному українському суспільстві складається нова форма людства – взаємопов'язаний, взаємозалежний цілісний світ із характерними для нього глобальними, уселюдськими проблемами та відносинами.

На основі схожості й відмінності психологічної та поведінкової реакції молодих людей на кризу цінностей можна виділити певні типологічні групи.

Перша група включає в себе молодих людей, які прагнуть до створення власного острова в морі нових цінностей. Їм властиві зовнішнє пристосування до нових цінностей, віра в можливість повернення до пануючого положення попередніх.

Друга група об'єднує молодих людей, які констатують розпад старих цінностей, але не прагнуть до їх капсулювання, здатних до корекції за умови збереження ціннісного ядра.

Третя група включає в себе людей, об'єднаних негативним ставленням до минулого. Для них характерна нетерпимість до всіх ціннісних орієнтирів, окрім власних. Ці молоді люди прагнуть будувати нове суспільство.

Четверта група являє тип, який дослідники позначають як реально радикальний. Вони шукають реальні можливості для конструктивної дії на основі нових цінностей.

П'ята група – це ті молоді люди, для яких криза цінностей виражається в повній руйнації. Вони перебувають у стані фрустрації, тому що зруйноване змістове ядро особистості.

Внутрішній світ особистості молодої людини в сучасній ситуації зазнає значних змін. З одного боку, відбувається процес усвідомлення власної індивідуальності, її значимості, здобуття нових ступенів духовної свободи, пов'язаної з громадянськими правами, політичними та філософськими переконаннями, правом на віросповідання, на вибір напряму наукової й художньої творчості, форм самовизначення та самоутвердження. З другого боку, спостерігається деградація, розпад особистості, яка проявляється в криміналізації свідомості, масовому долученні молоді до алкоголю, наркотиків, збільшення кількості психічних відхилень тощо.

Результати аналізу ціннісних орієнтацій молоді дозволяють зробити висновок про те, що з'явилася певна частина молодих людей, які знайшли духовну опору в гуманізмі, центром світогляду якого є людина. Спрямованість їх ціннісних уподобань одночасно на два ряди цінностей – самоздійснення та служіння надособистісним цінностям – дає підстави сподіватися на позитивність діяльності. У той же час дослідження показують певну

індиферентність більшої частини молодого покоління до цінності активної перетворюючої діяльності та її схильність до діяльності споживацької з переважною орієнтацією на цінність матеріальної забезпеченості. В ієрархії цінностей знижується статус духовності, яка акумулює вищі людські цінності. Відбувається маргіналізація та ірраціоналізація духовного світу молоді. Виявлені тенденції значною мірою зумовлені тим, що суспільство в своєму деструктивному стані витісняє молодь з різних сфер соціального реформування (економічної політичної, соціальної), позбавляючи її можливості активної участі у суспільному процесі, у той час як проведений аналіз свідчить, що ціннісні орієнтації молоді можуть сформуватися лише в тому випадку, якщо молодь буде включена в активну предметну перетворюючу діяльність.

На наш погляд, специфіка молоді в ставленні до ціннісних орієнтацій визначається такими факторами: 1) висока зацікавленість у змінах (віковий революціонізм); 2) настанова на майбутнє, віра у власні сили та можливості (єгоцентричний оптимізм); 3) поєднання юнацького максималізму з готовністю до моральних компромісів для досягнення своїх цілей.

Отже, сучасна реальність трансформується в нові настанови та ціннісні орієнтації молодого покоління. Понад третина молоді вважає, що люди самі мають нести відповідальність за те, щоб себе забезпечити, 60% підтримує конкуренцію і вбачає у ній стимул до розвитку, близько 43% підтримує надання більшої свободи підприємствам з боку держави і 35% визнає необхідність збільшення частки приватної власності в бізнесі та виробництві.

Таким чином, аналіз ціннісного світу молоді свідчить, що сучасне молоде покоління віддає безперечну перевагу цінностям мікрорівня перед сферами суспільного, національного, а також макрорівня. У суспільному житті виявляється тенденція прагнення до успіху, здобуття авторитету, позиції лідерства, значною мірою єгоцентричні та прагматичні орієнтації. Слід підкреслити, що створення щасливої сім'ї для молодих людей є найвищою цінністю й відіграє роль тієї ніші, що уможливорює збереження гармонійності життєвого світу.

Сучасна студентська українська молодь віддає перевагу активній життєвій позиції. Переважна більшість (три чверті) молодих людей відзначили, що у своєму житті найбільшою мірою вони покладаються на особисті знання, здібності й сили, оскільки схильні вважати, що долю людини визначає головним чином вона сама, а не зовнішні обставини. Це засвідчує достатню зрілість вітчизняної молоді у сенсі самостійного покладання на особисті здібності й сили, готовність до активного будування свого життя та щастя. Вивчення ціннісних орієнтацій молоді доводить, що на сьогодні майже 60% молоді віддає перевагу свободі особистості перед принципом соціальної рівності.

Можна стверджувати, що для сучасного студентства характерний світоглядний індиферентизм. Проведене дослідження дозволило виявити наявність таких тенденцій:

- ціннісна структура молоді характеризується різким і стійким посиленням ваги індивідуальних цінностей;
- значимість цінностей, які раніше високо оцінювалися (як бути корисним людям і суспільству, займатися активною політичною діяльністю), а також цінностей, які складають перш за все цілі людського життя (реалізація творчого потенціалу, цікава робота) набули другорядного характеру;
- реалізація ціннісних орієнтацій студентської молоді сфокусована через вузький соціальний інститут сім'ї;
- підвищилася значимість конкретних цінностей здоров'я, кохання, матеріального достатку;
- молодь стала більш високо цінувати свободу та незалежність як можливість вибору життєвого шляху та життєвих стилів, морально виправданих форм соціального життя, які сприяють саморозвитку особистості в контексті нових глобальних взаємозалежностей;
- ціннісні орієнтації молодого покоління відрізняються мобільністю.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Борисова Ю.В. Традиціоналістські та модерністські цінності в структурі молодіжної ціннісної свідомості: соціологічний аналіз / Автореф. ... дис. на здобуття наук. ступеня канд. соц. наук. – Харків, 2001. – 20 с.
2. Гиллон А., Швидкая Л. Эволюция ценностных ориентаций студенческой молодежи // Грани. – 2001. – № 3. – С. 15 – 27.
3. Носенко Э.Л., Фролова Н.В. Трансформация ценностных ориентаций молодежи на современном этапе развития общества (психологический аспект). – Днепропетровск: Навчальна книга, 1999. – 168 с.
4. Человек. Культура. Синергия: Учебное пособие по курсу философии для студентов и аспирантов / Под ред. проф. Ю.А. Харина. – Мн.: БГУИР, 2000. – 83 с.
5. Шохин В.К. Проект персонологической антропологии и философии ценностей // Вопросы философии. – 2002. – № 6. – С. 112 – 118.

УДК 377.112.4

Н.І. Алendarь

ДО ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СІЛЬСЬКОГО ВЧИТЕЛЯ

У статті розкриваються проблеми професійної підготовки вчителя сільської загальноосвітньої школи.

The problems of professional preparation of teacher of rural general school open up in the article.

Перед сучасною сільською загальноосвітньою школою стоїть низка складних завдань, які полягають, насамперед, у виховуванні учнів з глибоко усвідомленими загальнолюдськими цінностями і пріоритетами, розвинутою громадською позицією, почуттями національної свідомості та самосвідомості, формуванні в них цілісної системи наукових знань про природу, людину, суспільство, вмінь самостійно засвоювати і застосовувати знання в практичній діяльності, готовності до вибору свого місця в житті. Успішне розв'язання цих складних завдань значною мірою залежить від професійної майстерності, загальної і педагогічної культури вчителя, його особистісних рис і якостей. Тому очевидною проблемою сьогодення є підготовка висококваліфікованого вчителя.

Метою нашої статті є аналіз змісту та педагогічних умов професійної підготовки вчителя до роботи в сільській загальноосвітній школі.

На основі аналізу наукових джерел, ми з'ясували, що зміни в змісті й структурі загальної середньої освіти мають глибинний характер і потребують розв'язання проблеми підготовки вчителя, який усвідомлює свою соціальну відповідальність, постійно дбає про своє особистісне і професійне зростання, вміє досягти нових педагогічних цілей. Під цим кутом зору роль учителя полягає не лише в тому, щоб забезпечити трансляцію знань, а й бути людиною культури і вселюдських цінностей, провідником ідей державотворення і демократичних змін. Домінантною стає підготовка педагога, діяльність якого не обмежується викладанням власного предмета, а фахівця, здатного до здійснення міждисциплінарних зв'язків, який усвідомлює значущість професійних знань у контексті соціокультурного простору [4].

Освіту, як невід'ємну ознаку людського буття та провідну форму культурного існування суспільства і людини, неодмінно пов'язують із визначенням якісної характеристики вчителя – носія культурних норм і еталонів у сфері суспільного життя.

У широкому розумінні „вчитель” – це особа, яка навчає чому-небудь. У педагогічній термінології поняття „вчитель” визначає людину, яка має спеціальну підготовку і професійно займається педагогічною діяльністю. В офіційному визначенні суті вчительської праці